

BAK (46) *sb m*

sg *N* bąk (25). ◇ *G* bąka (3). ◇ *A* bąka (2). ◇ *I* Bąki(e)m (1). ◇ *V* bąku (1). ◇ *pl N* bący (6) *RejZwierc* (2), *RejWiz* (3), *GroicPorz*; bąki (2) *Mącz*, *KochSob*. ◇ *G* bąków (2); -ów (1), -(o)w (1). ◇ *A* bąki (2). ◇ *I* bąkami (1). ◇ *L* Bąc(e)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *zool. Botaurus stellaris L. (Rost); ptak błotny z rodziny czaplowatych; onocrotalus Calep, Cn; ardea stellaris, asterias, botaurus, butio, butorius, truo, pelecant(us) Cn (11)* : We trzcinie Bączy huczają/ á Puhacze w lefie *RejWiz* 82v; Stałem fię iáko Pelikan ná pułzczy/ á ieltem iáko puhacz miefzkáiący ná puftyniách. (*marg*) Niektorzy wykłádáią gżegżołkę ábo bąká. (-) *BibRadz I* 318v; *BielKron* 36v, 141v; *RejZwierc* 274; [*Nie będziecie ich jeść: Orłá*] Bąká/ dudká/ y íroki. *BudBib Lev* 11/18; *Calep* 730b; *Nie* owychći to Bąkow co we trzcinie bęcżą *PapPan* Bb.

Przysłowia: Lepyeyći go dáć do fzkóły niželiby myał po polach/ vlicach/ bąki ftrzelać *GliczKsiąż* K2v; Oycowye gdy fynom fwoim rok álbo dwá dopuścżą fie vczýć zás ye do domu wezmą/ s częgo w nyeumyeyętność wpádną że co fie byli nyeczęgo náuczýli/ tego domá zá bąkami chodząc zápámýetáyą. *GliczKsiąż* N.

Zwrot »wylecieć by bąk ze trzciny«: Nieczekam pewney nowiny Wylecę by bąk ze trzciny *RejRozpr* F4.

2. *zool. Owad (27)* :

a. *Bąk bydlęcy albo koński, giez, wielka jadowita mucha; tabanus Mącz, Calep, Cn, asilus, oestrum Mącz, Calep; oestrus, mulio, scarabeus Mącz; cynips Calep, musca caballina Cn (13)* : *GroicPorz* cc4; Gdyć fie przydzye od mieyfćá do mieyfćá pomykác/ A czáfem y do lálá muśifz fie więcę pytác. Więć tu kurzy w krzewinie á Bący go iedzą/ A Komorzy ná czele we trzy rzędy fiedzą. *RejWiz* 93v; *Oestrum*, Latine *Asilus et Tabanus Bąk/* muchá wielka konie lecie káfáyąca. *Mącz* 260c; *Scarabeus*, Bąk który konie káfá/ krówką drudzi zową. *Mącz* 371a, 17d, 104a, 236d, 437c; *Cynips* – Bąk, mucha fzcziپیacz konie albo pfy. *Calep* 283b; *Oestrum* – Bak. Gzik. bidlo fiekaci. *Calep* [725b], 102a, 1043a.

Przysłowie: Lecź wierz mi wie [*Mikołaj Siennicki*] pocżemu/ w Suleiowie mąká/ A trudno małz włowić pewnie ná nim Bąká. A nie trzebá go fławić/ bo poftępki iego/ Vkażą iáko pálcem/ ná wżem go godnego. *RejZwierz* 81.

Zwrot: »dolewać bąka« = *może: próżnować*: Niech fie [żony] z tego kocháią/ kiedy mąż furowy/ Bo to wielka poczćiwość káždéy białéy głowy. Gdy bowiém v dobręgo/ páni tylko fchadza/ A dolewa bąká/ tym wiele fie przygadza: Y iuz dobrze nie będzie. *GosłCast* 38.

b. *Prawdopodobnie: Trzmiel, truteń; bombylius Calep (1)* : *Bombylius* – Bąk. *Apis quoddam genus ostreberum á bombo quem edit apellatus, ingens, sed ad mellificium inutile. Calep* 134b.

c. *Jadowity owad (prawdopodobnie: chrząszcz bogatek); buprestis Mącz (1)* : *Buprestis* [...] *Genus vermis*, Bąk który fie miedzi trawą chowa/ yádowity robak s długiemi nogámi/ we Włofzech/ woły przed nim vciekáyą á skaczą precz. *Mącz* 28a.

Przen: *O człowieku moźnym i niesprawiedliwym (12)* : O bárzołz óftre żądłá cí więcę Bący máią/ A pewnie fie wnet fpryłczy kogo vkáfáią. *RejWiz* 102v, 102v; Ale o nędzny Bąku przecz nie pomniłz ná to/ Íz cie mrozy przyćifną fkoró minie Láto. *RejZwierc* 244v.

Przysłowia: Ledwe tám nędzna Muchá w tę fie fieć wwiye/ Ale gdy Bąk przyleći/ ten ią wnet przebiye. *RejWiz* 102v; Gdyż fprawiedliwość náfzę zową páięczą fiecią kthorą bąk przebije/ á nędzna muchá vplotfzy fie/ vwikławfzy fie/ vtráćiwfzy wfzytko/ nie doczekawfzy fie żadney pociechy w vpádku fwoim/ idzie s kijem bęcząc do domu ręce záłomiwfzy. *RejZwierc* 189, 189v, 244, 244v [2 r.]; *Phil* D4 [2 r.]; práwo náfze dáleko włáfniey niż onego Mędrca pogáńfkiego/ iefť páięczynie przyrownáne/ w ktorey gdy fiełá much/ to iefť vbogich náwiężnie/ ieden bąk ábo bogacz przez wfzytko y z muchámi fie przebije. *PowodPr* 64 [ogólem 9 r.].

3. *Instrument muzyczny; dudy [pl t] (1)* : Bąki záraz troie grály *KochSob* 55.

4. *n-pers (5)* : NIE owychći to Bąkow co we trzćinie bęczą/ Szpetnie więc przed tym Bąkiem tu pogáni ięczą. *PaprPan* Bb; Iuż temu wierz y doznałz kiedy zechcełz tego/ Z Bąká á niż Arifton mamy męźnieyřzego. *PaprPan* Bb, Bb; Piotr Bąk z Woiewódtwá Podolskiégo *SarnStat* 1017, 1056.

5. *n-loc »Bąki« (1)* : Iakomy sbroyną raką any nyeprziaczielską nie naschly domv robothnego pavla sobothki vbáčzech anyschmy drzvi nyevybyly *ZapWar* 1547 nr 2502.

Cf BĄKACZ

KN